

Ingenstans har de kunnet visa på en sådan trygghetsskapende effekt av polisens allmänna patrullering. Författarna har visat hur detta och andra resultat kan förstås och hur dessa kan tas till utgångspunkt för en annan prioritering av polisens arbetsuppgifter i framtiden.

Boken är ett förstklassigt forskningsarbete med stor teoretisk och praktisk betydelse. Framförallt bör denna utvärdering av närpolisen vara till nytta för polisledningar i Norden vid planering av polisverksamheten i stort.

Hans Klette

Lunds universitet

Christian Borch: Kriminalitet og magt: Kriminalitetsopfattelser i det 20. århundrede, København : Politisk Revy, 2005.

Med utgangspunkt i en historisk analyse av kriminalitetsopfattelser er ambisjonen til Borch (s. 11) å kartlegge "hvordan kriminalitetsproblemet og dets anbefalte løsninger er blevet iakttaget og konstrueret i Danmark i det 20. århundre". Bruk av historisk analyse for å beskrive hvordan kriminalitet har blitt begrepsfestet i et skandinavisk land – Danmark - over et såpass langt tidsspenn, er nybrottsarbeid i skandinavisk kontekst. Boka er en forkortet og revidert utgave av phd-avhandlingen som ble forsvart i 2004. Målet med formatet har vært å nå ut til en større leserkrets. I det følgende vil jeg argumentere for at Borch på glimrende vis lykkes med sitt prosjekt, ved at han på en inviterende og tilgjengelig måte formidler et komplekst materiale ut fra en maktanalytisk optikk.

Boka starter med en kort innledning hvor han presenterer hva et maktanalytisk perspektiv innebærer. I stedet for at objektet hans er hvorfor noen begår handlinger belagt med straff og stemples som kriminelle av straffeapparatet, for å kunne forebygge kriminalitet, hever han analysen et hakk opp. Strategien er å iakttta kriminologiske oppfattelser av kriminalitet; å iakttta selve de kriminologiske iakttakelsene og deres historiske forbindelseslinjer. Inspirert av Foucault er et grunnelement i det maktanalytiske perspektivet å unngå å ta for gitt at makt er et utelukkende negativt og repressivt fenomen. Selv om han også skriver at maktanalysen må inkludere alle de tre aspektene Foucault berører, suverenitet, disiplin og gouvernement, har det gouvernementale maktperspektivet vært viktig å spore opp for Borch. Her bygger han på Nikolas Rose (1999) studier av maktutøvelsesformer i avanserte liberale styringsrasjonaliteter; makt er også noe som utøves gjennom frihet; individers frie valg. Videre oppbygging av boka er dels kronologisk, dels tematisk, noe jeg kommer tilbake til at han begrunner substansielt. Hovedtyngden i boka ligger på analyse av empirien, og utvalget av tekster er ikke tilfeldig (s. 27).

Det er de reflekssive tekstene som er i fokus – det vil si særlig dem som diskuterer kriminalitetsproblemet og formulerer strategier og tiltak for å løse de observerte problemene.

Kapittel 1 er et slags bakgrunnsteppe for å forstå utsondringen av et vitenskape-
lig perspektiv på kriminalitet i det 20. århundre. Tidsspennet Borch tar for seg er fra
1866-1900. Starttidspunktet er valgt fordi det var da den danske straffeloven med
allmennpreventiv grunntone ble vedtatt. Vi introduseres for straffeteoretikernes
viljesmetafysikk, som forutsetter at kriminelle handlinger utføres av fri vilje, noe
som gjør det mulig å regulere lovbrudd ved bruk av allmennpreventive virkemid-
ler. Samtidig er moralsk forbedring sterkt til stede i straffeanstaltene. Det skilles
allerede her mellom dem som har utsikter for forbedring, for eksempel ved Vrids-
løselille som åpnet i 1859, og dem som ikke forventes å ha nytte av forebedrings-
anstalten og sendes til tukthuset. Kriminalitet bekjempes først og fremst gjennom
loven, og de 'avsindige' uten fri vilje blir ut fra viljeskalkuleringer straffet mildt (s.
30). Dette står i motsetning til det senere lombrosianske prosjektets utsondring av
'forbryteren'. Oppkomsten av lombrosos kriminelle gjerningsmann dreier således
fokuset vekk fra retten-forbrytelsen-straffen, mot det å beskytte samfunnet mot kri-
minelle elementer. En kontinuitet mellom viljesmetafysikken og det lombrosianske
prosjekt, er således fortsettelsen av fokuset på individualiserende teknikker. Borch
understreker likevel at det nye heller ikke må underspilles. Det er det kriminelle
individ som et i bunn og grunn asosialt vesen som krever spesialutviklet behandling
som trer fram som subjekt. Farlighetsdiskursen er dermed helt sentral hos de første
kriminalantropologene, og det er dette temaet som viderefølges i kapittel 2.

Her utforskes den positivistiske kriminalitetsoppfattelsen i Danmark fra 1900-
1930. Borch beskriver hvordan kriminalitet problematiseres som et produkt av
abnormitet og degenererte individer. Individualisering er et nøkkelord, som ikke
bare gjaldt fengselsoppholdet, men kriminalitetsproblemet under ett. Det ble hek-
tet på et krav om moralsk forbedring. Vistes ikke tegn til det, ble den kriminelle
klassifisert som uforbederlig og internert på ubestemt tid. Samfunnets beskyttelse
forskyves til å bli avgjørende omdreiningspunkt for kriminalpolitikken. Avslut-
ningsåret 1930 er valgt for da ble igjen ny straffelov vedtatt. Den allmennpre-
ventive begrunnelsen for straff trer klart i bakgrunnen for en individualiserende
grunntone, hvor det avgjørende er å få fastslått den kriminelles fremtidige farlig-
het. I kapitlet analyserer Borch (s. 58) to gjensidig avhengige hovedlinjer som
samfunnsbeskyttelsen kommer til uttrykk på: 1) en individualiserende behandling
og tidsubestemt internering, hvor sanksjoner skal bestemmes på bakgrunn av
den kriminelles individualitet. 2) en degenerasjonsproblematikk: racehygiene,
sterilisasjon og statsrasisme. Og i denne patologiserende linjen konstrueres de
kriminelle som degenererte individer som truer samfunnet innenfra ved å spre sin

degenerasjon gjennom arv. Staten og statlige institusjoner gis overordnet ansvar for behandling av de kriminelle, og den medisinske psykiatrien er et viktig redskap. Det går altså linjer fra lombrosos kriminalantropologi til degenerasjonsteoriens utforming i Danmark; det at man biologisk kan dele mennesker inn i sunne og usunne individer. Samtidig understreker også Borch at det går en linje fra opplysningstanken til statsrasismen, hvor det positive bildet som opplysningstanken forbindes med brytes når degenerasjonslæren, rasjonalisering og samfunnsbeskyttelse sys sammen. Dette er heller ikke i første rekke en sosial og politisk kamp mot degenererte bærere av arveanlegg. Det er arveanlegg hos de asosiale og usunne som skal reguleres ved bruk av biologiske tiltak til folkets beste (s. 83).

Kapittel 3 tar for seg 1930 til 1970, og det er behandlingstankens glansperiode og fall som skisseres. Gjerningsmannen var nå fikspunktet for kriminalitetsdebatten, og etter at ny straffelov var vedtatt bar diskusjonene et mer teknisk preg. Staten hadde hånd om både eugeniske tiltak og straff av kriminelle, siden statens legitimitet var avhengig av at den skapte sikkerhet, sunnhet, orden og utdanning (s. 85). Særanstalter vokste fram, i tråd med straffeloven av 1930s mer differensierte sanksjonssystem. I motsetning til 1900-tallets moralske forbedring ut fra fri vilje, var det den medisinske kode med sitt skille mellom syk/frisk som gjennomsyret alle aspekter av hverdagslivet. Parallelt med den biologisk-psykiatriske forklaringsmodellen går kriminalsosiologien som et supplement, og utover 60-tallet blir den et reelt alternativ til denne vinklingen. Straff og behandling av kriminelle kritiseres for ikke å ha ønsket effekt, og det stilles spørsmålsteget ved tidsubestemte straffer. Kritikken mot behandlingstanken øker på utover 60-tallet. Det er ideen om at kriminalitet er noe som utføres av abnorme individer, og at kriminalitetsproblemet kan løses ved å klassifisere og behandle individer etter biologiske og psykiske disposisjoner som står på fall. Kritikkk mot behandlingstanken får et politisk-rettslig uttrykk med den danske straffeloven av 1973; det settes her strengere grenser for hvem som skal forvares, og særreaksjonene fjernes. Det kriminalsosiologiske blikk på kriminalitetens sosiale årsaker seirer, noe som kulminerer med Vagn Greves bok fra 1972; "Kriminalitet som normalitet" (s. 118).

De tre neste kapitlene er inndelt tematisk. Borch begrunner dette med at etter behandlingstankens krise, ble oppfattelsen av kriminalitet mer differensiert. Samtidig har tiltakene han analyserer fra de siste 30 årene noe felles. Alternativer til fengselsstraff, kriminalitetsforebygging, kontraktstyring og nærpoliti er alle tiltak som uttrykker en dreining mot det Rose (1999) betegner som avansert liberal styring i kriminalitetshåndteringen. Avansert liberal styring, skriver Borch (s. 123), er en hybrid maktutøvelse, som innebærer to dels motstridende dimensjoner: 1) politisk styring fokuserer på det enkelte individ og det å skape aktive, ansvarlige individer. 2) et kommunitaristisk ideal, som har som mål å gjenskape et lokalsamfunn brutt

ned av velferdsstaten, hvor lokalsamfunnets lim er moral og solidaritet. Kapittel 4 starter med en introduksjon av hvordan lokalsamfunnet dras inn som en viktig figur når det gjelder både fullbyrdelse av straffen og kriminalitetsforebygging. Det at staten skal fremme desentralisering, og individer og lokalsamfunn tildeles en aktiv rolle, endrer kriminalitetsoppfattelsen. Borch tar deretter for seg kritikken av frihetsstraffen og alternativer til fengsel fra 1970-2000, og viser hvordan begge de nevnte dimensjonene er viklet inn i både samfunnstraff og konfliktråd.

Kapittel 5 har tittelen "Kriminalprævention: Mod en totalitær biopolitikk". Her diskuterer Borch kriminalitetsforebygging ut fra perspektivet at det å forebygge kriminalitet er et grenseløst prosjekt som konstruerer et lokalsamfunn som bygger på et moralsk felleskap for å forhindre kriminalitet og uorden. Borch (s. 180) diskuterer muligheter for den grenseløse intervensjonen som ideen om kriminalitetsforebygging installerer. Alle aspekter ved livet kan reguleres, og det er dette som gjør at han ser muligheter for en tendensiell totalitær biopolitisk makt. Markedsføring av felleskap og ansvar for andre som moralske egenskaper, kan også virke ekskluderende og stigmatiserende overfor individer som ikke følger rådets anbefalinger (s. 173). Det potensielle offeret for kriminalitet blir også lansert som en viktig medvirker, som utsetter seg for kriminalitet hvis man ikke er forsiktig. Og det er nettopp paradokset som ligger i at kriminalitetens normalitet samtidig genererer ideen om kriminalitetsrisiko, Borch trekker fram som et viktig taust aspekt i denne analysen. Et annet moment er at biopolitisk totalitarisme atskiller seg fra en tradisjonell forståelse av totalitarisme ved at kriminalitetsoppfattelsen forutsetter at staten er 'nedbygd'. Det er derfor det enkelte individ som overdras ansvaret for håndtering av risiko, og iscenesettelsen av 'det potensielle offer' gjør at makteffekten blir en privatisert risikohåndtering (s. 182).

Kapittel 6 tar for seg 1990-2000, og Borch argumenterer for at et nøkkelord for tendenser innenfor kriminalitetsoppfattelsen i dette siste tiåret er ansvarlighet. Et eksempel Borch trekker fram er tesen om at siden ungdom ikke sanksjoneres konsekvent nok, utvikler de seg ikke til ansvarlige individer. Ansvarlige borgere og lokalsamfunn inviteres også av politiet til å ta medansvar for kriminalitetsforebyggingen, og nærpoltiet skal bemektige et ansvarlig lokalsamfunn. Kognitiv ferdighetstrening skal lede fangen til å ta ansvar for både diagnose og behandling. Tiltakene inkluderer ofte bruk av kontrakter som skal ansvarliggjøre individet. Kombinasjonen av det nyliberale fokus på det frie og ansvarlige individ og den kommunitaristiske konstruksjonen av lokalsamfunnet vitner også her om avansert liberal styringsform. Samtidig problematiseres kriminalitet på en måte som framhever et behov for sterkere statlige sanksjoner. Til sammen gir dette et svært sammensatt bilde og økende kompleksitet når det gjelder kriminalitetsområdet; forskjellige og til dels motstridende maktformer lanseres side om side.

Borch oppsummerer fortellingen om kriminalitetsoppfattelsene med et brudd og to kontinuiteter i utviklingen, som er interessante fordi forbindelseslinjene han skisserer fanger så mange tendenser vi kan se i dag. Bruddet i det 20. århundre mener han å finne at starter på 60-tallet, i diskursen om velferdsstatens krise. Det blir sentralt å styre gjennom lokalsamfunnet, fordi staten ikke lenger betraktes som garantist for sikkerhet og resosialisering. Ansvarlighet, og da også ansvarlighet for ikke å bli offer for kriminelle handlinger, støtter også opp om statens styring-på-avstand politikk. De siste 30 årenes kriminalitetsoppfattelser handler derfor om et brudd med den klassiske statlige styringen. Staten trekker seg tilbake og styrer på avstand, mens nye maktutøvelsesformer trer fram i stedet. En kontinuitet gjennom de 100 årenes kriminalitetsoppfattelse har vært preget av det Borch kaller for en lombrosiansk rasjonalitet. Dette er den samme som gjør seg gjeldende i dagens diskurs om risikobasert kriminalitetskontroll, hvor målet er å utpeke årsaker til kriminalitet for å avdekke verktøy for å løse problemet. Hele iveren etter å evaluere tiltak for å optimalisere styringen kan forstås i forlengelsen av det sosialhygieniske programmet med røtter hos Lombroso. Helt konkret kommer dette også til uttrykk i kriminalitetsforebyggingens grenseløse fokus på det gode liv, og det tidlige 20. århundres statsrasistiske kriminalitetsoppfattelse, hvor livet blir omdreiningspunktet for en totalitært iscenesatt kriminalitetsbekjempelse (s. 224). Som en annen forbindelseslinje ser Borch gjenkomst av den suverene makts tilbakekomst, ved at den nyliberalistiske ansvarlighetsdiskursen veves sammen med 1800-tallets 'frie vilje' og forestillingen om allmennpreventive virkninger av straffen (s. 225).

Borch skriver innledningsvis at han avgrenser analysen fra å si noe om hvordan kriminalitetsoppfattelsene har blitt praktisert opp gjennom tidene. Samtidig viser han oss tydelig relevansen av å studere oppfattelser av kriminalitet. For det første åpner kriminalitetsoppfattelsene opp for bestemte maktutøvelser. For det andre danner ofte anbefalingene grunnlag for vurderinger av konkrete hendelser og handlinger. Perspektivet synliggjør dermed at måten kriminalitet problematiseres på, også markerer grensene for hva som tillates av intervensjoner overfor individet. Borchs maktanalyse viser oss dermed omkostninger ved de foretrukne anbefalingene, men samtidig også hvor foranderlige kriminalitetsoppfattelsene er. Selv om Borchs analyse ikke er kritisk til makt på en tradisjonell måte, ved å forutsette at makt er et moralsk dårlig fenomen, betyr ikke det at analysen ikke har et kritisk siktemål. I Borchs perspektiv er makt en mekanisme til å regulere atferd, og det er derfor viktig å analysere makt for nettopp å diskutere dens legitimitet. På den måten får også Borch begrunnet hvordan kriminologi har sett ut som en vitenskapelig praksis i det 20. århundre, et fokus som jeg selv har savnet innenfor nordisk kriminologi. Kriminologi er ikke bare et dannelsesfag, det er også en praksis. Ved å lese denne boka blir det tydelig for meg hvor viktig det er å

reflektere over dette aspektet ved faget, vel så mye som å foreskrive anbefalinger som i et politisk klima kan slå helt motsatt ut. Ved å gjøre det møter Borch mange behov. Lesere introduseres for interessant og lite formidlet empiri, samtidig som de av oss som er interessert i samtidshistorie som metode framvises et lærestykke i formidling. Boka anbefales alle, både praktikere og akademikere, som har interesse for samtidige internasjonale debatter innenfor kriminologi, avviks- og rettssosiologi og kriminologiens idéhistorie.

Referanse:

Rose, Nikolas (1999). Powers of freedom: reframing political thought. Cambridge: Cambridge University Press

Helene Oppen Gundhus

Oslo universitet

Alberto Bouroncle and Sari Rauhamäki (eds.): Sport and Substance Use in the Nordic Countries. NAD publication 45 2005.

Denne udgave af NAD (Nordic Council for Alcohol and Drug Research) beskæftiger sig med særlig to aspekter af stor betydning for hverdagslivet i Norden, nemlig sport og brug/misbrug af alkohol og doping. Hovedvægten i bogen er lagt på alkohol, mens dopingmisbrug og brugen af tobak, snus m.v inden for sporten omtales af enkelte forfattere. For en umiddelbar betragtning forekommer det ikke indlysende at behandle brugen af rusmidler som alkohol, tobak og snus, som er præstationsnegativ, side om side med misbrug af dopingmidler, hvis primære formål er at øge præstationen, dvs. præstationspositiv. Denne pointe er da heller ikke gået hen over hovedet på redaktørerne Alberto Bouroncle og Sari Rauhamäki. I hvert fald rejser indledningsvis spørgsmålet, om 'doping and drinkning' er to sider af den samme mønt? Dette spørgsmål, og forsøget på at besvare det, vender vi tilbage til.

Bogen er inddelt i en introduktion, fire hovedafsnit og 10 artikler skrevet af forfattere fra Finland, Sverige, Norge, Danmark, Island og USA.

I introduktionen ("Nordic Sport Around the Bottle") giver finnen *Pasi Koski* en kort skildring af "The Nordic Way of Life", som tilsyneladende siden vikingetiden har indebåret, at kraftige sug af mjødkruset har været betragtet som en nærmest social og religiøs forpligtelse. I dag er det ikke kun publikum til sportsbegivenheder, som deltager i den rituelle dans om flasken, sportsudøvere er også med. I lighed med alkohol har doping været kendt siden (sports-)tidernes morgen. Og det, som efter Koski's opfattelse binder alkohol og doping sammen, er sundhedsproblemet. Både alkohol og dopingmisbrug er ganske enkelt skadeligt for helbredet.

